

Likums balsta identitātes kopšanu

Latviešu vēsturisko zemju likumu, kas tika izsludināts 28.jūnijā, sagatavoja Valsts prezidents Egils Levits. Tas nosaka katra pagasta un pilsētas piederību kādai no vēsturiskajām latviešu zemēm. Jaunais Cēsu novads, saprotams, piederīgs Vidzemei. Likuma mērķis ir veicināt latviešu vēsturisko zemju iedzīvotāju kopējo apziņu, identitāti un piederību Latvijai, kā arī garantēt latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturiskās vides un kultūrtelpu saglabāšanu un ilgtspējīgu attīstību.

Likums ir arī Valsts prezidenta darbība uz pretrunīgi vērtētās administratīvi teritoriālās reformas sākotnējiem trūkumiem. "Reforma nevar būt tikai inženiertehniskais risinājums. Tajā jābūt iekļautiem jautājumiem par kultūru, piederību, valodu, valodas izloksnēm un dialektiem, par to, ko mēs uztveram kā savu apkārtni," norādīja E. Levits.

Likumā noteikta vietējo kopienu primārā atbildība par savas identitātes saglabāšanu, kā arī valsts un pašvaldību pienākumi šo identitāšu uzturēšanā. "Katrai latviešu vēsturiskajai zemei piederīgai kopienai un katrai kultūrtel-

pai ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums kopt un attīstīt savu kultūrvēsturisko vidi un kopējo identitāti, lai to saglabātu un nodotu nākamajām paaudzēm. Valstij un pašvaldībām jāsekmē labvēlīgi sociālekonomiskie apstākļi vietējo kopienu pastāvēšanai un izaugsmei, jo vietējās kopienas ikdienā uztur latviešu vēsturisko zemju un kultūrtelpu identitāti un kultūrvēsturisko vidi," teikts likumā. Tajā arī noteikts, ka "valsts un pašvaldības sekmē latviešu vēsturisko zemju identitātes, kultūrvēsturiskās vides un kultūrtelpu saglabāšanu un ilgtspējīgu attīstību, nodrošina tai nepieciešamo atbalstu un veicina visu latviešu vēsturisko zemju līdzsvarotu sociālekonomisko attīstību".

"Es būtu gandarīts, ja Latviešu vēsturisko zemju likums kalpotu par pagrieziena punktu mūsu attieksmē pret kultūrvēsturisko vidi un identitāti. Ja arvien vairāk vietējo kopienu daudzviet Latvijā apzinātos sevi kā piederīgas unikālajām kultūrtelpām un mērķtiecīgi turpinātu uzturēt savu latviskumu, tad mēs kā kultūras nācija turpinātu pastāvēt cauri gadsimtiem visā savā daudzveidībā. Ja nākamajām paaudzēm būs pieejama kultūrvēsturiskā vide latviešu vēsturiskajās zemēs un lokālajās kultūrtelpās vismaz tāda pašā apjomā, kādā tā pieejama ir mums, tad likuma mērķis būs sasniegts," vērtē E. Levits.

Pirms trim gadiem projekts KOPA / "Kopienas pārdomāta attīstība" tika īstenots daudzās pagastos. Projekta koordinatore, cēsniere Baiba Roze arī liepēniešus rosināja iesaistīties. Atsaucās toreizējā kultūras nama vadītāja Inta Zaksa, kura uzņēmās aicināt kopā novadniekus.

"Pirmajā reizē sanācām ap 30 dažādu vecumu un nozaru cilvēki. Bija prieks satikties, saprast, cik tas ir svarīgi. Pamazām vien radās idejas, kas Liepai vajadzīgs, kas mums katram ir svarīgs," stāsta I.Zaksa. Izveidojās aktivistu kopa, kurus vienoja vēlēšanās celt pašu liepēniešu pašapziņu un Liepu kā savdabību, vērtībām bagātu vietu iezīmēt tūrisma kartē. Iniciatīvu uzņēmās Inta Zaksa, uzņēmēja Kristīna Sprūdža un Baiba Roze.

K.Sprūdža: - Vispirms jau mums pašiem bija jāiepazīstas. Katrs aizņēmts ar savu, katram savas problēmas, bet ir arī kopīgs, lai sadarbotos. Daudz diskutējām, ar ko sākt, ko darīt. Braucot cauri Liepai, nebija norādes, kas te ir, ko var apskatīt.

Norādes bija tikai uz katru objektu atsevišķi. Tāda tapa, izmantojot projekta finansējumu. Tas bija nedaudz avantūristiski, jo projektā nauda bija paredzēta, lai diskusijās būtu arī kafija, citiem sīkiem izdevumiem, nevis kam tik praktiskam. Mums izdevās izgatavot un uzstādīt norādi.

Bija iecere Liepā izveidot trīs tūrisma maršrutus, kuros var iepazīt pagasta dabas, kultūrvēstures vērtības. Ātri vien sapratām, ka visu nav iespējams iekļaut trijos maršrutos. Pērn noorganizējām pirmo Liepas Ceļotāju dienu, lai parādītu, ka Liepā visa ir ļoti daudz, durvis atvēra arī tie, kuri ikdienā nedarbojas tūrismā.

I.Zaksa: - Mūsu kopas galvenās prioritātes ir kultūras vērtības, to saudzēšana. Ar dullumu var izdarīt vairāk nekā tad, ja tas ir tavs darba pienākums. Daudziem šķiet neticami, ka mūsdienās kāds kaut ko dara bez maksas, jo darāmais vienkārši interesē un patīk. Pirmā Ceļotāju diena izdevās, sarīkojām, nepiesaistot finansējumu.

K.Sprūdža: - Pandēmijas laikā bija svarīgi, ka sazinājamies, atbalstījām cits citu. Tā arī parādījās problēma, kas aizvien vairāk satrauca liepēniešus. Līču – Laņģu klintis kļuva par populārāko dabas objektu Vidzemē. Taka, protams, pagastam, pašvaldībai ir liels ieguvums, bet objekts ir jāuztur, lai tūristi te justos labi. Kad liepēnieši aizvien biežāk atzina, ka tur vairs neiet, jo vieta kļuvusi kā miskaste, sapratām, ka ir pamats uztraukumam. Nav tuaļu, atkritumu tvertnes pilnas. Runājām ar dažādām institūcijām, tās atzina, ka problēma ir,

Domubiedri apliecina piederību

■VAR UN DARA. Liepas kopas aktīvā komanda – Kristīna Sprūdža (no kreisās), Inta Zaksa un Baiba Roze - pie liepēniešu Lāču dzimtas relikvijas - motocikla IŽ – 49.

Foto: SARMĪTE FELDMANE

bet ar to sarunas beidzās. Ierosinājām, ka tūristi varētu pārgājienu sākt stāvlaukumā pie Lielās Ellītes, saņēmām pārmetumus, kā tas būs, ja viņi ies cauri ciemam. Nekas nemainījās. Tad uzrakstījām vēstuli pašvaldībai, Dabas aizsardzības pārvaldei, Vidzemes plānošanas reģionam, "Latvijas dzelzceļam", Lodes rūpnīcai, ne tikai izklāstījām problēmu, bet izteicām priekšlikumus, kas būtu darāms, lai situāciju mainītu. Saņēmām atbalstu no dabas pētnieka Gunta Eniņa, kurš savulaik Līču-Laņģu iezi atklāja. Kopš 1974.gada tas ir Valsts nozīmes ģeoloģiskais un ģeomorfoloģiskais dabas piemineklis. Mūs sadzirdēja. Katra institūcija kaut ko dara, sadarbība lēni notiek. Ļoti ceru, ka rudenī no jauna nozīmēsim Līču – Laņģu taku, vietā, kur ir aplveida kustība, mainīsim virzienu, lai apmeklētāji negūtu traumas. Diemžēl bijuši gadījumi, kad jāsauc neatliekamā palīdzība, jo kāds savainojies. Taka nevar izturēt slodzi. Ceram, ka arī jaunā novada pašvaldība turpinās iesaistīties.

Vairākās institūcijās atzina, ja nebūtu kopas iniciatīvas, nekā nemainītos. Svarīgi, ka ir iedzīvotāju ierosinājums. Daudz-kārt dzirdēts, ka pašvaldībai jāredz, kas darāms, un jādara. Tāču, ja pašvaldība visu būtu izdarījusi, tad mūsu kopas nebūtu. Ja iniciatīva nāk no kopienas, arī pašvaldībai daudzas problēmas atrisināt vieglāk.

I.Zaksa: - Ziemā tika uzrakstīti projekti Vidzemes kultūras programmai un pašvaldības projektu konkursam "Sabiedrība ar dvēseli". Tā ieguvām finansējumu, lai saturīgāku veidotu Ceļotāju dienas programmu. Iesaistījās arī Skangaļu un Liepas muižas, rūpnīca "Lode". Par pasākumu dzirdētas atzinīgas atsauksmes.

Cilvēkiem ir svarīgi, ka viņus te sagaida, pastāsta. Kāda sievietē no Rīgas brīnījās, kā mazā pagas-

tā var būt visa tik daudz. Beigās paaugstinājās, vai Liepā nevar nopirkt īpašumu. Ļoti vērtīga bija diskusija, ko rīkojām Rīgā par to, kas ir daba, kādas ir un kādām būtu jābūt cilvēka un dabas attiecībām. Pie Lielās Ellītes satiktajiem stāstīju ne tikai teikas, arī pārrunājām, kā šādā vietā uzvesties, ko drīkst un nedrīkst darīt. Sabiedrība ir jāizglīto. Nevis tikai ar plakātiem, visvairāk atmiņā paliek, ja to stāstījis vietējais. Bieži kaut ko nenovēršami sabojājam nezināšanas, ne jau launprātības dēļ.

Kultūrvēsture, muižas, lauku saimniecības, kas gadsimtiem saglabājušas savus vārdus, dzimtas, kuru saknes tika izrautas, bet atmiņas par cilvēkiem dzīvo, - to nedrīkst aizmirst. Mainās paaudzes, pagastā ienāk jauni cilvēki, un viņus interesē vieta, veidojas sajūtas, attieksme.

B.Roze: - "Liepas stāsti" ir projekts, kurā paši liepēnieši atklās savas dzimtas, pagasta vēsturi. Arhīvā, muzejos, privātās kolekcijās esam atraduši fotogrāfijas, tās pārkopētas lielformāta bildēs un veido ceļojošo izstādi. Par tām ir liela interese. Arī izstāde parāda Liepu kā bagātu kultūrvēstures vietu – kur daba un vēsture veidojusi cilvēkus.

K.Sprūdža: - Tā ir ceļojošā izstāde, atrašanās vieta mainīsies. Arī feisbukā un instagrammā redzams aicinājums stāstīt Liepas stāstus. Katra paša piedzīvotais ir vērtība, kas dod un saglabā priekšstatu nākamajām paaudzēm.

I.Zaksa: - Nevajag jau uzreiz muzeju, lai pētītu, krātu, izziņātu vēsturi. Ideju mums netrūkst.

K.Sprūdža: - Rudenī plāns iepazīstināt Cēsu pašvaldību ar mūsu iecerēm, ļoti laba sadarbība izveidojusies ar Vidzemes plānošanas reģionu, kas iesaistījās arī Līču – Laņģu problēmas risināšanā.

B.Roze: - Vietām, kas atrodas tālāk no pilsētām, ir jāiztur lielāka konkurence. Vai liepēnieši, kuri strādā Cēsīs, Valmierā, sevi asociē kā cēsniekus vai valmieriešus? Padsmit gadus pazīstu Liepu. Kad ierados, domāju – internacionāls ciems, noplucis, kurā nekā nav. Pa šo laiku priekšstats mainījies. Tie, kuri te dzīvo nesen, ierauga Liepā daudz ko tādu, kas jāizceļ kā vērtība. Jāmacās lepoties.

I.Zaksa: - Liepa atgūst latviskumu. Stereotipu laušana ir viens no mūsu uzdevumiem. Liepa nav vieta, kur tevi var piekaut, te nav jārunā krieviski. Bet aizvien pastāv arī šāds priekšstats.

B.Roze: - Paies laiks, sapratīsim, ka tie stereotipi, kurus tagad gribam lauzt, arī ir vēsture. Padomju laiks Liepā, ciemata veidošanās, rūpnīca – tas ir interesanti.

K.Sprūdža: - Lai darbotos tālāk, ir jādibina organizācija, kāda, par to jāspriež. Skaidrs, ka nepieciešams arī savs logo. Par Liepas identitāti vēl ilgi runāsim. Gribas ko vairāk par liepu, māla atradnēm un ķieģeļiem pagasta ģerbonī. Lai būtu kas tāds, kas parāda mūsu būtību. Mēs veidojam Liepas jauno identitāti, sasaistot to ar vēsturi, dabu, izceļot cilvēkus.

Ir gandarījums, ka ar mums rēķinās, prasa padomu. Pie mums brauks pieredzes apmaiņā Plakanciema kopienas pārstāvji, tā tad esam pamanīti. □

Lappusi sagatavoja
SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Liepas pagasta vēsture ir līdzīga daudzu citu Vidzemes pagastu vēsturei. Tajā atspoguļojas pasaulei un Latvijai liktenīgi notikumi. Liepa ierakstīta Latvijas Brīvības cīņu un Baltijas ceļa kartēs, liepēniešu vārdi lasāmi starp pazīstamu kultūras, zinātnes un citu nozaru izcilām personībām. Daudzas pagasta dabas un kultūrvēstures vērtības ir valsts aizsargājamo objektu sarakstos.

Dāžādi laiki un varas atstājuši nospiedumu pagastā, cilvēku dzīvēs. Padomju gadi ieviesa savu kārtību. Daudzu dzimtu saknes tika izrautas represijās. Vislielākās pārmaiņas Liepā sākās pagājušā gadsimta 60.gados, kad uzcēla Lodes drenu cauruļu rūpnīcu. Tā kā tā atradās blakus Lodes stacijai, to arī nosauca par “Lodi”. Savukārt stacija, kad to atklāja 1889.gadā, sākotnēji tika saukta par Liepu, tāpat kā tuvējā muiža. Taču, kā liecina liepēniešu atmiņas, dzelzceļniekiem radušās problēmas, Liepas stacijā bieži vien pienākuši vilcieni, kuru galapunktam bija jābūt Liepājai. Tad arī Liepas staciju pārdēvēja tuvējo māju vārdā par Lodes staciju.

Līdz ar rūpnīcu paplašinājās ciema teritorija, tika celti daudzdzīvokļu nami strādniekiem, kuri ie brauca no visas toreizējās Padomju Savienības. Liepā strauji mainījās iedzīvotāju nacionālais sastāvs. Ja 1925.gadā pagastā dzīvoja 1127 latvieši, 11 krievi, septiņi ebreji, pieci poļi, viens baltkrievs un lietuvietis, un vēl kāds cittautietis, tad 1999.gadā pagastā dzīvoja 24 tautību pārstāvji. Starp viņiem 1831 latvietis, 947 krievi, 147 baltkrievi, 102 ukraiņi, 77 poļi, 20 lietuvieši, 16 vācieši, vēl arī moldāvi, rumāņi, ebreji, karēļi, igauņi, armēņi, mordvieši, čuvaši, pa vienam tatāram, korejietim, čigānam, lezģinam, vepsam, slovākam, marietim, zviedram un grieķim. Rūp-

Nedaudz pagasta vēstures

■FOTOGRĀFIJAS STĀSTA. Izmantojot projekta finansējumu, izveidota vēsturisku fotogrāfiju ceļošā izstāde, kurā atainojas Liepas vēsture, daba un cilvēki.

Foto: SARMĪTE FELDMANE

nīca ietekmēja un veidoja Liepas ikdienu. Savu nospiedumu Liepas tēlam atstāja arī iekārtotā ieslodzījuma vieta, notiesātie strādāja rūpnīcā. Latviskā vide

saglabājās vietējā kolhozā, kuram bija dots liepēnieša Eduarda Veidenbauma vārds.

“Ienāca jauna sadzīves kultūra, Liepa kļuva par Lodi. Taču rūpnī-

ca atbalstīja kultūru, latviskās tradīcijas nekur nepazuda, bija koris, teātris, deju kolektīvs, un tiem bija vieni no greznākajiem tēriem rajonā. Kultūras dzīve bija

loti aktīva,” stāsta liepēniete Inese Lāce. Viņas mamma strādāja ciema kultūras namā. Bija inženieri, krievu intelīģence, tie bija augstas kultūras cilvēki. 80.gadu otrā pusē rūpnīca sāka sev būvēt lielu kultūras namu, bet nepabeidza. Tagad tas ir neapsaimniekots un grūst.

Līdz ar Atmodu un pārmaiņām ekonomikā krasi samazinājās rūpnīcas loma liepēniešu dzīvē. Kā uzskata pagasta bibliotekāre Benita Sausiņa, rūpnīcas ietekme samazinājās, kad pašvaldība sāka apsaimniekot daudzdzīvokļu mājas, nodrošināt apkuri. Liepā tika likvidēta vidusskola krievvalodīgajiem, palika pamatskola ar krievu un latviešu plūsmu. Nu jau pirms vairākiem gadiem pagastā nav divu plūsmu skolas, ir pamatskola ar latviešu mācību valodu. Daudzi cittautieši, kuri bija ieradusies, lai strādātu rūpnīcā, aizbrauca. Viņu dzīvokļus iegādājās jaunas ģimenes. “Tas bija tāds pārveidošanās un sevis apzināšanās laiks. Dzīvojam nevis Lodē, bet Liepā,” uzsver B.Sausiņa.

Kad 80. gados un 90.gadu sākumā ciemā veidojās ielas, tām tika doti novadnieku vārdi. Liepā ir Pāvila Rozīša, Eduarda Veidenbauma, Jāņa Lintera, Jāņa Maizīša, Augusta Jullas iela. Kaut viņi lielākoties Liepas pusē dzimuši un pavadījuši bērnību, novadniekiem viņi ir savējie. Izlasot ielu nosaukumu, gribot negribot radās interese kaut nedaudz uzzināt par šiem vīriem. Tā atklājot arī pagasta vēsturi un cilvēku dzīvesstāstus.

Pārmaiņu laiks nebija viegls, padomju gados izveidojies tēls vēl ilgi saglabājās. Tiesa, ne vairs liepēniešu, bet kaimiņu prātā. Pagastā pamazām vien daudz kas tika sakārtots, pārveidots, liepēnieši sāka atgādināt par vērtībām, pētīja pagasta vēsturi, cilvēku likteņus. Viss notika pašsaprotami. Liepa pamazām sāka interesēt tūristus. □

UZZIŅAI

Latviešu vēsturiskajās zemēs ietilpstošās pašvaldības sadarbojas un veicina attiecīgās latviešu vēsturiskās zemes kultūrvēsturiskās vides saglabāšanu, attīstību un iedzīvotāju kopējās identitātes izjūtu.

Katrai latviešu vēsturiskajai zemei pieder

rīgajai kopienai un katrai kultūrtelpai ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums kopt un attīstīt savu kultūrvēsturisko vidi un kopējo identitāti, lai to saglabātu un nodotu nākamajām paaudzēm. Valstij un pašvaldībām jāsekmē labvēlīgi sociālekonomiskie apstākļi vietējo kopienu pastāvēšanai un izaugsmei, jo vietējās kopienas ikdienā uztur latviešu vēsturisko zemju un kultūrtelpu

identitāti un kultūrvēsturisko vidi. Latviešu vēsturiskajām zemēm ir vietējo kopienu piederības iezīmētas saskares līnijas, kuras ņemamas vērā valsts lietās.

(Latviešu vēsturisko zemju likums)

Kas ir Liepas identitāte

GUNTIS BĒRZIŅŠ, Liepas muižas pārvaldnieks:

- Kad meklē māju, braukā, skaties. Var būt izcils īpašums par pieņemamu cenu, bet to neno-pērc, paej tālāk, tur skaidri saproti – te palieku. To nevar izskaidrot. Kad apskati kādu vietu, vārdos nevari pateikt, kas tajā ir tas izcila. Identitāte – tās ir sajūtas, ko dod vieta. Vairāk nekā 20 gadus dzīvoju Liepā. Mana dzimtā puse saistīta ar Ernstu Gliku, Alūksni, tagad esmu Liepā, kuras muižas īpašnieks Johans Fišers finansēja un izdeva viņa tulkoto Bībeli, kā arī organizēja pirmo Bībeles tulkošanu igauņu valodā. Vai tā sa-kritība? Bet varbūt kas cits.

INESE LĀCE, skolotāja Liepas pamatskolā:

- Man Liepa ir stilīgais čalis Veidenbaums, ar kuru viegli tēr-zēt, arī Liepas Ellīte un rūpnīca. Te dzīvo visparastākie cilvēki, kā katrs no mums, un te dzīvo visne-parastākās personības, kā katrs no mums. Esmu dzimusi Liepā. Bērnībā pa mājas logu redzēja Veidenbauma “Kalāčus”.

BENITA SAUSIŅA, Liepas pagasta bibliotekāre:

- Te dzīvoju gandrīz 30 gadus, jutos kā liepēniete. Līdz ar tūris-mu Liepas vārds sāk skanēt. Ja citi runā par vietu, kurā dzīvo, ce-

ļas pašapziņa. Pirms gadiem, kad teicu, ka dzīvoju Liepā, ne viens vien jautāja, kur tas ir. Tur, kur rūpnīca “Lode”. Tagad var droši teikt – tur, kur Līču – Laņu klin-tis, kur Veidenbauma muzejs. Nianses mainās. Daba, vietas, cil-vēki – tie nosaka mūsu identitāti.

KRISTĪNA SPRŪDŽA, uz-ņēmēja, dzīvo Cēsīs:

- Manas dzimtas saknes ir “Vagaļu” mājās, bet “Krūmiņos” dzīvojam jau piektā paaudze. Man liepēnieši atgādināja, ka pirms vairākiem gadiem esmu tei-kusi - manas dzimtas mājas ir starp Cēsīm un Valmieru-, ne ar

zilbi nepieminot Liepu. Tas manī mainījies. Man ir sajūta, ka cilvēki, kuri ienāk Liepā, no tās netiek prom, iestieg kā mālos. Ielaiž sak-nes un grib palikt. Te jūties labi un nevari pateikt, kāpēc.

INTA ZAKSA, cēsniiece:

- Liepā ir 101 gadu veca manas dzimtas māja. Atceros, vectēvs stāstīja, kā bērnībā ar draugiem gribējuši pārbaudīt, vai no Lielās Ellītes pa alu var aizlīst līdz Mazajai Ellītei. Lasīju vectēva brāļa skolas laiku burtnīcu, kā viņš un draugi ar slēpēm devušies uz Stagarkalnu, kā braucis uz Smilteni, gājis Raibaču kalnā riek-stot. Tas viss ir tepat, manas sak-

nes. Mana identitāte Liepā. Katrā, pat vismazākajā vietā ir savas vērtības, tikai cilvēki pierod. Svarīgi, vai par tām stāstām nā-kamajām paaudzēm. Cilvēki, da-ba, notikumi veido piesaisti un dod sakņu sajūtu. □

Lappusi sagatavoja
SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds